

Θεόδωρος Παρασκευόπουλος | Οικονομολόγος, Μέλος Δ.Σ. Ινστιτούτου Ν. Πουλαντζάς

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΘΟΥΡΙΓΓΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Τα γεγονότα είναι γνωστά. Στις πρόσφατες εκλογές στο μικρό ανατολικογερμανικό κρατίδιο της Θουριγγίας η Αριστερά πρώτευσε (31%), ενισχύθηκε η Ακροδεξιά (23.4%), ενώ τα ποσοστά των «παλιών κομμάτων» μειώθηκαν σημαντικά (Χριστιανοδημοκράτες, Σοσιαλδημοκράτες, Φιλελεύθεροι) και οι Πράσινοι παρέμειναν σε χαμηλό επίπεδο. Το αποτέλεσμα αυτό, με το δεδομένο της απλής αναλογικής που ισχύει στη Γερμανία για τις εκλογές σε όλα τα επίπεδα και με τη σταθερή άρνηση όλων των κομμάτων να συνεργαστούν με την Ακροδεξιά αλλά και την άρνηση των αστικών κομμάτων (Χριστιανοδημοκρατών και Φιλελεύθερων) να συνεργαστούν με την Αριστερά, έκανε τον σχηματισμό κυβέρνησης πολύ δύσκολο εγχείρημα.

Βέβαια, ο χαρακτηρισμός «παλιά κόμματα» για τους Χριστιανοδημοκράτες, τους Σοσιαλδημοκράτες και τους Φιλελεύθερους μπορεί να θεωρηθεί ανακριβής, αφού πρόκειται για κρατίδιο της Ανατολικής Γερμανίας, όπου αυτά τα κόμματα εμφανίστηκαν μετά την προσάρτηση των ανατολικών κρατιδίων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, ωστόσο οι Χριστιανοδημοκράτες και οι Σοσιαλδημοκράτες, κυριαρχούσαν μέχρι το 2014. Όλοι οι πρωθυπουργοί μέχρι τότε ήταν Χριστιανοδημοκράτες και κυβερνούσαν είτε με απόλυτη πλειοψηφία είτε σε συνασπισμό με τους σοσιαλδημοκράτες. Οι Φιλελεύθεροι συνήθως δεν ξεπερνούσαν το όριο του 5%, ενώ η Αριστερά, αντίθετα με τα άλλα ανατολικογερμανικά κρατίδια χρειάστηκε χρόνο για να γίνει σημαντική πολιτική δύναμη.

Το νέο κομματικό τοπίο στη Γερμανία

Για να κατανοήσουμε την εξέλιξη, χρειάζεται να δούμε τις αλλαγές που συνέβησαν στο κομματικό σύστημα της Γερμανίας στις δύο πρώτες δεκαετίες του νέου αιώνα. Αυτές είναι η σχετική σταθεροποίηση της Αριστεράς ως υπολογίσιμης πολιτικής δύναμης, κυρίως εις βάρος της Σοσιαλδημοκρατίας, η άνοδος της Ακροδεξιάς εις βάρος όλων των άλλων κομμάτων, η εκρηκτική άνοδος των Πρασίνων προπάντων στα δυτικά, «παλιά» κρατίδια, οι οποίοι σε όλες τις δημοσκοπήσεις εμφανίζονται ως δεύτερη πολιτική δύναμη, επίσης εις βάρος όλων των άλλων κομμάτων, τέλος, η κατάρρευση των Σοσιαλδημοκρατών.

Αυτή η νέα κατάσταση υποχρεώνει όλα τα κόμματα να ξανασκεφτούν και να ξανασχεδιάσουν την πολιτική των συμμαχιών τους, κρίσιμο ζήτημα σε κράτη όπου ισχύει η απλή αναλογική και ο κανόνας είναι κυβερνήσεις συνεργασίας.

Για την Αριστερά, τους Σοσιαλδημοκράτες και τους Πράσινους η κατηγορηματική απόρριψη κάθε συνεργασίας, ακόμα και επαφής με την «Εναλλακτική για τη Γερμανία», το κόμμα της Ακροδεξιάς, φαίνεται εύλογη ως στοιχείο της φυσιογνωμίας τους – παρόλο που στη γειτονική Αυστρία, με το ίδιο βεβαρυμένο παρελθόν του ναζισμού, οι εκεί Σοσιαλδημοκράτες συνεργάζονται σε τοπικό επίπεδο με τους «Ελευθερόφρονες», την αυστριακή Ακροδεξιά. Οι Χριστιανοδημοκράτες και οι βαυαροί Χριστιανοκοινωνιστές με το δόγμα: «Να μην υπάρξει κόμμα στα

δεξιά μας!», αλλά και οι Φιλελεύθεροι, θεωρούν από τη μεριά τους την Ακροδεξιά επικίνδυνη για την ίδια την ύπαρξή τους κι έτσι η απόρριψη κάθε συνεργασίας μαζί της έχει ένα στοιχείο αυτοπροστασίας, πέρα από τη μεταπολεμική γερμανική παράδοση που θεωρεί *raison d'État* τον αποκλεισμό κάθε αναβίωσης ναζιστικών ή φιλοναζιστικών κομμάτων, ακόμα και κομμάτων που αμβλύνουν την οριστική καταδίκη του ναζισμού. Το συμβάν στη μικρή Θουριγγία θεωρήθηκε τόσο σημαντικό που η καγκελάριος Μέρκελ το χαρακτήρισε «απαράδεκτο» στη διάρκεια κοινής συνέντευξης Τύπου με τον Νοτιοαφρικανό ομόλογο της, παραβιάζοντας το πρωτόκολλο που δεν επιτρέπει δηλώσεις για εσωτερικά ζητήματα σε τέτοιες περιστάσεις.

Ένας πρωθυπουργός από την Αριστερά

Εξίσου ως *raison d'État* θέλησαν αρχικά όλα τα κόμματα να θεωρείται και η απομόνωση της Αριστεράς. Αυτό αποδείχτηκε πολύ νωρίς ανέφικτο στα ανατολικά κρατίδια, όπου Σοσιαλδημοκράτες, Πράσινοι και Αριστερά συνήψαν κυβερνητικές συμμαχίες. Στο δυτικό κρατίδιο της Έσσης, η προσπάθεια συμμαχίας των Σοσιαλδημοκρατών με την Αριστερά οδήγησε το 2008 σε διάσπαση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Σοσιαλδημοκρατών και απέτυχε. Ειδικά στη Θουριγγία η δυνατότητα μιας κόκκινος-κόκκινος-πράσινος συμμαχίας συζητήθηκε για πρώτη φορά το 2009, το εγχείρημα όμως απέτυχε επειδή οι Σοσιαλδημοκράτες αρνήθηκαν να δεχτούν πρωθυπουργό από την Αριστερά (που θα ήταν το ισχυρότερο κόμμα του συνασπισμού). Η αντίσταση των Σοσιαλδημοκρατών κάμφθηκε το 2014 και σχηματίστηκε η πρώτη τοπική κυβέρνηση στη Γερμανία με πρωθυπουργό από το κόμμα της Αριστεράς.

Ο συνδικαλιστής (από τον χώρο των εμποροϋπαλλήλων) Μπόντο Ράμελο αναδείχθηκε στην τετραετία της πρωθυπουργικής του θητείας σε δημοφιλέστερο πολιτικό του κρατιδίου και στις επόμενες εκλογές (φέτος) η Αριστερά αναδείχθηκε πρώτο κόμμα, με δεύτερο όμως της Ακροδεξιά και σημαντική μείωση της δύναμης όλων των άλλων κομμάτων. Ο συσχετισμός στην τοπική Βουλή, αποκλειόμενης της Ακροδεξιάς, δεν επέτρεπε τον σχηματισμό κυβέρνησης χωρίς της Αριστερά και τους Χριστιανοδημοκράτες. Ο Ράμελο επιδίωξε τον σχηματισμό κυβέρνησης μειοψηφίας με την ανοχή των Χριστιανοδημοκρατών, οι οποίοι όμως δεν δέχτηκαν, παρά την παρότρυνση του χριστιανοδημοκράτη πρώην

Προέδρου της Δημοκρατίας Γκάουκ. Η Ακροδεξιά πρότεινε δικό της υποψήφιο, το ίδιο και οι Φιλελεύθεροι, παρότι αυτοί είχαν μόλις 5 βουλευτές. Στην τρίτη, κρίσιμη ψηφοφορία, στην οποία δεν χρειάζεται απόλυτη πλειοψηφία, οι Χριστιανοδημοκράτες ψήφισαν τον υποψήφιο των Φιλελευθέρων και οι Ακροδεξιοί, χωρίς να αποσύρουν τον δικό τους υποψήφιο, ψήφισαν κι αυτοί τον φιλελεύθερο υποψήφιο, ο οποίος έτσι εκλέχθηκε με μία ψήφο διαφορά. Το ταμπού είχε σπάσει.

Αρχικά, Χριστιανοδημοκράτες και Φιλελεύθεροι που μαζί με την Ακροδεξιά ψήφισαν τον υποψήφιο των Φιλελευθέρων για πρωθυπουργό της Θουριγγίας δήλωσαν ότι η Ακροδεξιά τους αιφνίδιασε. Ο ισχυρισμός φάνηκε πειστικός, αφού η Ακροδεξιά δεν απέσυρε τον υποψήφιό της, απλώς αυτός πήρε μηδέν ψήφους και όλοι οι ακροδεξιοί ψήφισαν τον υποψήφιο των Φιλελευθέρων που κι αυτός κατέθεσε υποψηφιότητα την τελευταία στιγμή. Λεπτομερής στατιστική δημοσιογραφική έρευνα της έγκυρης συντηρητικής εφημερίδας «Φράγκφουρτερ Αλγκεμάινε» απέδειξε όμως ότι δεν μπορεί να μην είχε υπάρξει συνεννόηση στο επίπεδο των κομματικών οργανώσεων του κρατιδίου της Θουριγγίας.

Η άνοδος της Ακροδεξιάς

Για την απομόνωση της Ακροδεξιάς συνεργάζονταν στη Γερμανία όλα τα πολιτικά κόμματα, αξιοποιούνταν οι Υπηρεσίες Ασφαλείας, ο κανονισμός των Κοινοβουλίων, η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η προσπάθεια αυτή αποσκοπούσε να εμποδίσει τους ακροδεξιούς να αποκτήσουν επιρροή, δεν μπορεί όμως να αποδώσει όσο το ακροδεξιό κόμμα αυξάνει την επιρροή του, τα εκλογικά ποσοστά του και τους δεσμούς του με κοινωνικούς φορείς. Στην αύξηση της επιρροής του έπαιξαν ασφαλώς σημαντικό ρόλο το προσφυγικό ζήτημα και η καλλιέργεια της ισλαμοφοβίας. Ωστόσο, το κόμμα αυτό καταγράφει τα υψηλότερα ποσοστά αποδοχής και εκλογικής επιρροής στα ανατολικά κρατίδια, όπως η Σαξονία και η Θουριγγία, όπου ο αριθμός μεταναστών και προσφύγων είναι αμελητέος. Αντίθετα, εκεί όπου ζουν πολλοί αλλοδαποί και όπου πολίτες με οικογενειακό περιβάλλον μεταναστών έχουν θέσεις στην κοινωνική, την πολιτική, την πολιτισμική ζωή η επιρροή της Ακροδεξιάς είναι σημαντικά μικρότερη. Σημαντικός παράγων είναι και το ότι στα ανατολικά κρατίδια το κομματικό σύστημα είναι ασταθέστερο, παρότι έχουν περάσει κιόλας τριάντα χρόνια από την πρόσάρτησή τους στη Δύση.

Κοινωνικοί επιστήμονες στη Γερμανία, ανάμεσά τους ο Κλάους Ντέρε που παρουσίασε σχετική έρευνα ως προσκεκλημένος στην τελευταία «ετήσια διάλεξη» του Ινστιτούτου Νίκος Πουλαντζάς, διατυπώνουν τη γνώμη ότι η άνοδος της Ακροδεξιάς οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στο ότι η εργατική τάξη και ο λαϊκός κόσμος γενικότερα δεν αισθάνονται πια ότι τα άλλα κόμματα εκπροσωπούν τα συμφέροντά τους και ότι ασχολούνται με τις έγνοιες τους. Για το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές μετά την προεδρία και καγκελαρία Σρέντερ, στη διάρκεια της οποίας έγινε η μεγάλη στροφή στον νεοφιλελευθερισμό. Η ίδια αποσύνδεση από τις λαϊκές τάξεις φαίνεται ότι συμβαίνει και με το κόμμα της Αριστεράς. Εδώ έχει παίξει σημαντικό ρόλο ο αντικομμουνισμός και η σύνδεσή του με τη Linke με το καθεστώς της Ανατολικής Γερμανίας, αλλά αυτό αφορά περισσότερο τα δυτικά κρατίδια. Στην Ανατολή η ανάμνηση του καθεστώτος που κατέρρευσε το 1990-91 δεν είναι τόσο αρνητική όσο στη Δύση και η ισχύς της Αριστεράς συνδέεται οπωσδήποτε με την αναπόληση της σχετικής κοινωνικής εξασφάλισης που υπήρχε στο παρελθόν.

Η Ακροδεξιά, λοιπόν, εμφανίζεται ως το κόμμα που ασχολείται με τις έγνοιες των λαϊκών ανθρώπων, συνδέοντάς τις με τον εθνικισμό και την ξеноφοβία, παρότι πρόκειται για ένα ακραία νεοφιλελεύθερο κόμμα, όπως και το αδελφό του κόμμα στην Αυστρία και σε αντίθεση με το «κοινωνικό πρόσωπο» που παρουσιάζει η γαλλική Ακροδεξιά. Η άνοδος της έχει να κάνει και με την απογοήτευση του λαϊκού κόσμου από το ότι, ενώ η Γερμανία έχει αποκατασταθεί πια ως σημαντικός παράγων στη διεθνή σκηνή, αυτή η νέα θέση της και η νέα οικονομική ισχύς της είναι αναντίστοιχη με την κατάσταση των λαϊκών στρωμάτων και με την ύπαρξη μεγάλων ανισοτήτων – ως αιτία των οποίων παρουσιάζονται οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, ακόμα κι εκεί όπου ο αριθμός τους είναι μικρός.

Κρίση του πολιτικού συστήματος της Γερμανίας

Το συμβάν στη Θουριγγία αναζωπύρωσε τη συζήτηση στο εσωτερικό του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος για τη σχέση του με την Ακροδεξιά. Η πιο

δεξιά τάση του κόμματος, η «Ένωση Αξιών», ζήτησε την αναθεώρηση της απαγόρευσης συνεργασίας με την «Εναλλακτική για τη Γερμανία», το ίδιο και ηγετικά στελέχη των Χριστιανοδημοκρατών στα γειτονιά με τη Θουριγγία κρατίδια της Σαξονίας και της Σαξονίας-Ανχάλτης. Το βασικό επιχείρημα είναι ότι «δεν μπορείς να περιφρονείς το 25% του εκλογικού σώματος» και ότι η Ακροδεξιά θα επωφεληθεί από τον αποκλεισμό της, παρουσιάζοντάς τον ως καταπάτηση δημοκρατικών αρχών. Γεγονός είναι πάντως ότι στη Θουριγγία η «Εναλλακτική για τη Γερμανία» δημοσκοπικά δεν κέρδισε παρά μισή ποσοστιαία μονάδα (από 23,6% στις εκλογές 24% στις τελευταίες δημοσκοπήσεις). Ωφελήθηκαν, αντίθετα, η Αριστερά και οι Σοσιαλδημοκράτες με άνοδο 8 και 2 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Φαίνεται, δηλαδή, ότι διαψεύστηκαν οι ελπίδες των ακροδεξιών πως θα καρπώνονταν τις απώλειες της Χριστιανοδημοκρατίας (12% στις πρόσφατες δημοσκοπήσεις από 21,7% στις τελευταίες εκλογές) και οι ψηφοφόροι αυτοί στράφηκαν κυρίως στην Αριστερά. Βέβαια αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει σε γενικευμένα συμπεράσματα, γιατί αφορά ένα μόνο κρατίδιο και έναν αριστερό πρωθυπουργό με πολύ μεγάλο κύρος και δημοτικότητα.

Στην κεντρική πολιτική σκηνή της Γερμανίας, το σκάνδαλο της Θουριγγίας οδήγησε σε παραίτηση της προέδρου του Χριστιανοδημοκρατικού κόμματος, η οποία, αμφισβητούμενη έτσι κι αλλιώς, κατηγορήθηκε για έλλειψη ηγετικής ικανότητας, ενώ ο πρόεδρος των Φιλελευθέρων διασώθηκε επειδή δεν υπήρχε άλλος υποψήφιος για τη θέση του. Η διαδικασία εκλογής νέας ηγεσίας στους Χριστιανοδημοκράτες θα φέρει, αν κρίνει κανείς από τους επικρατέστερους υποψήφιους, πιθανότατα δεξιά μετατόπιση του κόμματος, ίσως και πρόωρες εκλογές, αν παραιτηθεί και η καγκελάρια Μέρκελ και πιθανόν πρόωρες εκλογές. Πάντως η υπαρκτή πίεση τοπικών και περιφερειακών παραγόντων της Χριστιανοδημοκρατίας για συνεργασίες και με την Ακροδεξιά απειλεί να οδηγήσει στην ανατροπή μιας αρχής του γερμανικού πολιτικού συστήματος που προέρχεται από τις δεσμεύσεις που και τα δύο γερμανικά κράτη είχαν αναλάβει απέναντι στους νικητές του Β' Παγκοσμίου πολέμου.